

SPORT ILI ŠPORT?

U uporabnome hrvatskom jeziku supostoje likovi riječi šport i sport. U susjednome slovenskom jeziku nalazi se samo lik *šport*, a u susjednome srpskom jeziku samo lik *sport*. Održavanje tih inačica u hrvatskome ima svojih razloga, premda ne i opravdanja, jer te inačice ne čine jezik bogatijim, nego neurednijim.

U hrvatskome supostoji i riječ **sport** i sa s i njezino se nalaženje tumači i zadržavanje podupire dvama jakim razlozima. Prvi je da smo **tako navikli govoriti**, a drugi da **tako govore Englezi**, čija je ta riječ. Oba su, međutim, razloga za bitnu sitnicu netočna. Prvi je netočan utoliko što se nismo mi navikli na lik *sport*, nego su nâs na nj navikli drugi. Drugo, nije to engleska riječ, nego je već odavna postala naša hrvatska riječ, kao i mnogih drugih jezika koji su je usvojili prilagođujući je svaki svojoj fonetici, fonemici, morfologiji i tvorbi. Uz to, vezivanje te riječi uz engleski, koji, eto, svi već savršeno rutinirano govorimo, nije do kraja ispravno jer je, što je zaboravljeno, ta riječ francuskog podrijetla i dolazi od starofrancuskog *desport*, što znači *zabavljanje*. No, ta se riječ u nas ne izgovara na francuski način, tj. *spo:r* s dugim *o* i bez *t*. Još i manje naš izgovor slični na engleski izgovor, koji je *spo:t* (v. R. Filipović: *Englesko-hrvatski rječnik*), dakle s dugim *o* i bez *r*. Mi tu riječ izgovaramo s kratkim *o* i sa *rt* na kraju. U nas je ta riječ muškog roda, a ne kao u engleskome, sklanjamo je: *šport*, *športa*, *športu* itd. i od nje tvorimo druge riječi kao što su *športski*, *nešportski*, *športirati*, *športiranje* - sve načini koji nimalo ne slični na engleski. A praviti se Englez samo s tim s-om nije baš osobito športski. I u tome nam mogu biti uzorom Slovenci, koji mnogi dobro govore engleski, ali im ipak ne "pobjegne" engleski izgovor dok govore slovenski, nego tada u duhu svoga jezika svojim sunarodnjacima govore samo *šport*.

Nema, međutim, sumnje da smo mi tu riječ **sa š preuzeli iz njemačkoga**, a ne iz engleskog, ali i s jakom potporom oblika *šport* s hrvatskoga juga, o čemu će poslije biti rečeno nešto više. Što se tiče navikavanja na ovaj ili onaj oblik te riječi u hrvatskome, to navikavanje u stopu prati političku povijest. **Dok smo bili u sklopu Austro-Ugarske Monarhije, a za ovu riječ to je razdoblje od njezina pojavljivanja u hrvatskome 1870. do 1918., imali smo lik šport.** U prvoj Jugoslaviji, do 1941., postupno se uvlači lik *sport*, koji opet posve nestaje od 1941. do 1955. Od te godine pa **sve do 1990. lik je šport potisnut** i u tom su se razdoblju gotovo svi današnji punoljetni Hrvati navikli na lik *sport*. Od prvih demokratskih izbora 1990. **lik šport postaje služben** i ponovno dominantan kao logičan ishod ustavne odredbe o hrvatskom jeziku. Od 1994. lik se šport nalazi i u službenome nazivu Ministarstva prosvjete i športa. Od izbora početkom 2000. **oblik sport iznova postaje sve učestalijim** i u dijelu javnih medija. Najdramatičniji su se okršaji vodili ranijih 50-ih godina kad se športski urednik Miro Mihovilović borio za tradicionalni hrvatski lik *šport*, a na njega je po nalogu Partije i beogradskih krugova pritiskao športski djelatnik Hrvoje Macanović, koji je zahtijevao svugdje lik *sport*.

Povijest se likova *šport* i *sport* može dokumentirati nazivima organizacija i tiskovina. Tako kronološkim redom imamo: (lik šport označujem crveno, a sport plavo) Šport, časopis od 1894., Zagreb, PINŠK (Prvi nogometni i športski klub), Zagreb, 1903., HAŠK (Hrvatski akademski športski klub), Zagreb, 1907., Hrvatski športski savez - krovna institucija osnovana 1909., Hrvatski športski list, 1908., 1937., 1945., Šport i umjetnost, Zagreb, 1912. i 1913., Jugoslavenski šport, Zagreb, 1919. Športski tjednik, Osijek, 1920., Sportski list Jugoslavenskog jockey kluba, Zagreb, 1920., Zagrebački športski list, Zagreb, 1921., Slavonski šport, Osijek, 1921., Sportsman, Zagreb, 1921., GOŠK (Gruški omladinski športski klub), Dubrovnik, 1922., odmah potom Hrvatski športski klub Šparta iz Sušaka, Pomorski športski klub Pentaur iz Dubrovnika, Kuglački športski klub Babin Kuk, Sport, Osijek, 1922., 1928., Sportski list Međimurja iz Zagorja, Čakovec, 1922., Sport. Ilustrovani tjednik, Zagreb, 1922., 1923., Karlovački šport, 1923., Športista, Osijek, 1924., Športski list, Osijek, 1924., Športista, Beograd, 1924., Sportski svijet, Split, 1925., Hrvatski šport, 1925., 1944., Športska republika, 1925., Športska revija, Sarajevo 1926., Športski ribar, Sarajevo, 1926., Športski list, Zagreb, 1928., Športski tjednik, Osijek, 1928., Sportski i lovački glasnik, Slavonski Brod, 1930., Tennis sport, Zagreb, 1932., 1934., Športski gubec, Slavonska Požega, 1934., Zagrebački sport, 1935., Subotički športski list, 1935., Športske novine, Zagreb, 1935., POŠK (Plivački omladinski športski klub) Split, 1937., obnovljen 1952., Sportsko-turistička revija, Zagreb, 1937., Hrvatski sport, 1938., Sportski list, Split, 1939., Šport i korzo, Zagreb, 1940., Športsko-ribarski vjesnik, Zagreb, 1940. (Svi su ti podatci iz članka dr. sc. Nataše Bašić: Sport i šport u hrvatskome, Jezik, 47, 199., str. 52-62.) Iz tih je podataka vidljivo da lika *šport* i nema izvan Hrvatske na području u prošlosti službenoga hrvatsko-srpskog jezika. U Hrvatskoj je, kao što je prije rečeno, do 1918. samo lik *šport*, a od 1920. ulazi i lik *sport*, ali u razmjerno maloj količini. Uspostavom nove, druge centralističke Jugoslavije beogradska je inačica *sport* potpuno istisnula hrvatsku *šport*. Podsjećanje na te činjenice kazuje nam kada, kako i zašto je unesen lik *sport*, vidljivo je da on k nama nije došao ni iz francuskoga, ni iz engleskoga, nego ravno iz srpskoga i trebao je poslužiti učvršćivanju "bratstva i jedinstva". Zato je ta riječ postala ideologemom, oznakom političkih i inih mentalnih sklopova. Tomu paru ideologema čini društvo još nekoliko parova, a to su *Evropa - Europa, milion - milijun, Brioni - Brijuni, Istrijani - Istrani* i još pokoji. Prije ih je bilo još i više, npr. *tok - tjeck, sedmica / nedjelja - tjedan, hiljada - tisuća, januar - siječanj, sekretar - tajnik, direktor - ravnatelj* i još poneki par, a još i prije toga vremena vodio se rat oko *ko - tko, šta - što, tačka - točka*, ali su sve te bitke završene tako što su preživjeli u hrvatskom jeziku ovdje desno ispisani parnjaci. Pri tome jezikoslovne prosudbe nisu imale odlučujuću ulogu, pogotovu ne zato što nisu dane za sociolingvističkoga motrišta. Isto tako predviđam da ne će jezikoslovlje presuditi ni u pitanju *sport / šport*. Gledajući ipak filološki, treba upozoriti da se riječ *šport* nalazi u ovelikom skupu usvojenica, koje su sa sjevera iz njemačkoga ili preko njemačkoga te s juga iz talijanskoga i drugih jezika preko venecijanskoga ušle u hrvatski jezik i tu se udomačile sa š kao svehrvatskim, sjevernim i južnim, prilagodbenim obilježjem. Tako su s juga došle *š-riječi* u kojima bi bilo nezamislivo s kao što su *štafeta* (tal.), *školi* (tal.), *štambili* (tal.), *štampa* (tal.), *špirit* (tal.), *škamp* (tal.), *škarčina* (tal.), *špar* (tal.), *oštriga* (tal.), *pošta* (tal.), *škola* (tal.), *oštarija* (tal.), *pašta* (tal.), *škrinja* (tal.), *škap* (tal.), *štriga* (tal.), *špekula* (tal.), *škvadra* (tal.), *špaga* (tal.), *špageti* (tal.) itd. Na jugu je i engleska riječ *šquer* (square) sa š. Dakako, sa š nam je ušlo sa sjevera mnogo riječi i iz njemačkoga kao što su *špek, šprica, štab, štih, špeceraj, štruca, štrukle, špricer, štand, štancati, špura, špinat, šteker, štimung, škoda, šporet, štof* itd. U hrvatskom se jeziku posve normalno izgovara sa š i mađarski *špan*, i gradovi *Budimpešta* i *Štokholm* te zemlje *Štajerska, Švicarska, Španjolska* i *Švedska*, anglofonska *Škotska* i engleska riječ *štrajk*. Ima, dakako, i nešto riječi u kojima se s/š koleba, kao što su *študirati / studirati, študent / student, šalata / salata, šinjorina / sinjorina* i još pokoji. Postoji i ne tako velik broj riječi sa s; to su ili učene riječi kao *stil* (grč.), *status* (lat.), *struktura* (lat.), *svita* (franc.) i sl. ili su nove posuđenice ponajčešće iz engleskoga, kao što su *stop, standard, stres, strip, skeč, skor* te rjeđe i iz drugih jezika kao *stornirati* (tal.), *sponzor* (lat.) itd.

Kao što vidimo, prilagodba riječi na š iz raznih jezika koje izvorno imaju s dosta je stara svehrvatska pojava koja udružuje hrvatski sjever i hrvatski jug. Te se riječi osjećaju kao da su naše izvorne bez obzira na to odakle su nam doista došle. Š-likovi riječi povezuju nas s okolnim mediteranskim i srednjoeuropskim kulturnim i civilizacijskim krugom u kojem se osjećamo dobro i sigurno. U tom se prostoru ne utapamo, nego se s njime stapamo. Tu hrvatsko biće i hrvatski jezik imaju kutak svoje posebnosti.